

Boekresensies

Barney N Pityana en Charles Villa-Vicencio (ed), *Being the church in South Africa today*, South African Council of Churches, Johannesburg, 1995, 173 pp. Prys onbekend.

Die oorgang na 'n nuwe politieke bestel in Suid-Afrika het ook die christelike kerk in 'n heel nuwe situasie met heel nuwe uitdagings geplaas. Die bundel waarvan Pityana en Villa-Vicencio redakteurs is, is die neerslag van 'n eerste omvattende en gesamentlike poging van kerke in Suid-Afrika om van hierdie nuwe situasie en uitdagings verantwoording af te lê. Dit bevat referate wat by 'n konsultasie oor "South Africa in regional and global context: Being the church today" op Vanderbijlpark van 19 tot 23 Maart 1995 gehou is. Dié konsultasie is gesamentlik gereël deur die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke en die Wêreldraad van Kerke. Deelnemers aan die konsultasie het van dwarsoor die wêreld gekom.

'n Referaat van John de Gruchy, "Becoming the ecumenical church", is voor die konsultasie aan die deelnemers gestuur. In dié rigting-gewende referaat, wys De Gruchy daarop dat Suid-Afrikaanse kerke tydens die stryd teen apartheid ekumenies betrokke was, maar dat dié ekumeniese betrokkenheid sedert-dien sterk afgeneem het. Juis nou dat die nuwe Suid-Afrika streef na nasionale versoening, lyk dit of die kerke hulle terugtrek in die doppe van hul onderskeie genootskappe. De Gruchy oordeel egter dat die uitdagings wat die nuwe Suid-Afrika aan die kerke bied, ekumeniese samewerking onontbeerlik maak. Dié uitdagings is onder andere die gestaltegewing aan 'n verhouding van kritiese solidariteit met die Suid-Afrikaanse staat (bv ten aansien van nasiebou en die HOP), die bevordering van demokratiese waardes en die bevordering van ekonomiese geregtigheid.

Heelwat van die referate in die bundel handel oor een of meer van die kwessies wat De Gruchy aansny. Daar is egter ook referate wat 'n wyer strekking het, soos byvoorbeeld die referaat van die algemene sekretaris van die Wêreldraad van Kerke, Konrad Raiser, oor "The church in global context" en die referaat van die algemene sekretaris van die "All Africa Council of Churches", José Chipenda oor "The church in Africa today". 'n Referaat soos dié van Dawid Haslem handel oor die rol wat Europese kerke ter bevordering van ekonomiese en rassegeregtigheid in Europa speel.

Soos dit meestal met 'n bundel referate soos hierdie gaan, is die bydraes nie almal van dieselfde gehalte nie. Plek-plek is daar sprake van

oorvleueling en herhaling. Die bundel bevat egter genoeg referate van hoogstaande gehalte wat die uitdagings waaroor die kerk in die huidige Suid-Afrikaanse samelewing te staan kom, skerp omlyn en ook duidelike rigtingswysers bied oor die gepaste optrede wat van die kerk gevra word. Dat kerke in Suid-Afrika baie kan leer uit die ondervinding van kerke in ander lande en wêrelddele, is ewe-eens iets wat duidelik uit die bundel blyk.

Hierdie bundel referate word van harte aanbeveel vir predikante en meer ingeligte lidmate wat soek na meer duidelikheid oor die rol wat die kerk in die huidige Suid-Afrika en in Suider-Afrika behoort te speel.

D E de Villiers

Stuart Fowler, *The oppression and liberation of modern Africa*. Institute for Reformational Studies, Potchefstroom 1995, 178 pp. Prys R35-00.

Die subtitel, *Examining the powers shaping today's Africa*, gee 'n goeie aanduiding van waaroor die boek handel. In 14 hoofstukke handel die skrywer oor die onlangse geskiedenis van Afrika. Hy doen dit egter nie kronologies nie, maar kyk krities na 'n aantal faktore wat syns insiens oorsaaklik was in die moderne problematiek van Afrika. Hy lê veral klem op die dekadellange koloniale dominasie van die samelewings van Afrika. Dit het diepgrypande gevolge vir feitlik elke lewensterrein gehad. Tog is hy hoopvol dat Afrika uit sy huidige spiraal van ondergang sal kan ontsnap, mits 'n grondige herlewing van lewenswaardes plaasvind.

Dit is nie soseer die feitlike verloop van die geskiedenis wat hy beskryf nie, maar 'n analise van die magte - godsdienstig en ideologies - wat 'n aanslag op die siel van Afrika gemaak het. Hy gee dus veral aandag aan die kolonisasieproses en die (gepaardgaande) uitbreiding en ontwikkeling van die kerk in Afrika. Die postkoloniale ontwikkelinge op politieke en ekonomiese gebied word bespreek, met spesiale verwysing na die "neokoloniale imperialisme" van die multinasionale maatskappye en die Wêreldbank/IMF. Hy beskryf ook die "invention" (die kolonisasie) en "re-invention" (bevryding) van Suid-Afrika. In die laaste twee hoofstukke speel hy positief in op die potensiaal van Afrika tot ware bevryding.

Fowler skryf vanuit 'n christelik-filosofiese raamwerk. Hy wil hierdie visie positief vir Afrika uitbou. Hoewel self 'n Australiër, is hy wyd belese en berese in Afrika. Hy skryf met insig en outoriteit. Hy kom nie voor as uitverkoop aan een of ander party nie, maar gee kritiek waar dit nodig is. Dit is inderdaad 'n informatiewe boek en bied heelwat stof tot

nadenke vir enigeen wat in ons kontinent belangstel. Dit gee vars perspektiewe, veral ook vir blanke Suid-Afrikaners.

Die boek is netjies en goedkoop uitgegee as nommer 63 in die reeks brosjures van die Instituut vir Reformatoriese Studies van die PU vir CHO.

J J Kritzinger

S W Vorster, *Tegnologie. Menslike mag of onmag?* Instituut vir Reformatoriese Studies, Potchefstroom 1995, 50 pp. Prys R20-00.

S W Vorster is 'n metallurgiese ingenieur en hoof van die betrokke departement aan die Potchefstroomse Universiteit vir CHO. Dit is met ander woorde die neerslag van die nadenke van 'n tegnoloog, en nie 'n filosoof of teoloog nie. Die studie wil die aard van die tegnologie, sy ontwikkeling tot magsmiddel en uiteindelik tot ideologie met godsdienstige trekke nagaan, maar wel in die lig van die Reformatoriese filosofie.

In 'n eerste deel skets hy die "aard en ontwikkeling van die tegnologie". Benewens 'n definiëring van die saak en 'n beskrywing van die verbysterende ontwikkeling daarvan, gee hy ook aandag aan die metodes van die tegnologie. Die tweede deel handel oor "tegnologie en menslike mag". Terwyl dit in beginsel deur God aan die mens gegee is om sy eie vermoë uit te brei, is die tegnologie ook deur die sonde besmet en lei daarom tot verslawing en verwoesting. In die derde deel bespreek die skrywer daarom "die tegnologie en menslike onmag". Algaande het die westerse mens begin insien dat die tegnologie, ten spyte van sy indrukwekkende prestasies, 'n inherente onvermoë het om die belangrikste menslike vraagstukke te kan oplos. Trouens, die fisika, wat ten grondslag van die tegnologie lê, vertoon al minder sekerhede. Tog het die "tegnosciëntisme" tot stand gekom, wat nie alleen ideologiese nie, maar selfs godsdienstige trekke vertoon. Daarom gee die skrywer in 'n laaste afdeling aandag aan 'n "verantwoordelike tegnologie". Hierin probeer hy dan 'n konsekwent christelike benadering van die tegnologie uitwerk. Hy gee veral aandag aan die begrippe "rentmeesterskap" en "verantwoordelikeheid". Ook in die tegnologie moet norme geld.

Mense wat ernstig nadink oor, en hulle nie net wil laat meesleur deur die voortgang van die tegnologie nie, kan baie baat vind by hierdie behandeling vanuit die Reformatoriese filosofie van die wetsidee. Al sou mens jouself nie in alle opsigte vind in hierdie filosofiese struktuur nie, word baie waardevolle dinge gesê.

J J Kritzinger

Bruce Malina, Stephan Joubert en Jan van der Watt, *Vensters wat die Woord laat oopgaan*, Orion, Halfweghuis 1995, 119 pp. Prys onbekend.

Hierdie boek is gebaseer op Bruce Malina se *Windows on the world of Jesus. Time travel to Ancient Judea* (1993). Met die oog op die sosiologiese en kulturele omstandighede in Suid-Afrika, is die boek meer as net 'n vertaling. Joubert en Van der Watt het die vertaling en verwerking hanteer. Dele van Malina se boek is uitgelaat en ander is verwerk, terwyl nuwe toevoegings gemaak is - veral verwysings na die Nuwe Testament.

Na 'n hoofstuk oor "die profiel van die eerste eeuse wêreld", word die leser aan die hand van vier sogenaamde "makrovensters", deur die eerste eeuse Mediterreense leefwêreld op reis geneem.

Die uitgesproke doel met hierdie boek is om met behulp van 'n bepaalde verteltegning, die kultuurskok wat moderne mense sou ervaar as hulle na daardie tyd terugverplaas sou word, illustratief na vore te bring. Telkens word eers 'n inleidende episode ('n venster) aangebied waarin 'n bepaalde antieke waarde of perspektief onder die aandag gebring word. By die verklaring van die venster word die Mediterreense waarde verduidelik en in verband met die Nuwe-Testamentiese materiaal gebring. Die leser word aangemoedig om die waarde of perspektief wat ter sake is, onder die knie te kry en dan self op ander dele van die Nuwe Testament toe te pas.

Met behulp van hierdie sogenaamde "inkarnatiewe" benadering word gepoog om die leser te help om hom met fundamentele waardes en perspektiewe uit die ontstaanstyd en -wêreld van die Nuwe Testament te vereenselwig. Hierdie waardes en perspektiewe lê immers ten grondslag van die hele Nuwe Testament. Dit is 'n tegning wat al jare lank gebruik word om 'n teoretiese en praktiese raamwerk te bied vir mense wat vreemde kulture wil of moet assimileer.

Die eerste hoofstuk handel oor "'n profiel van die eerste eeuse wêreld". Hoewel die outeurs van die boek met die resultate van wetenskaplike navorsing werk, is dit nie 'n wetenskaplike handboek, geskryf in akademiese vaktaal nie. Dit is 'n lekkerlees boek vir enige mens wat die Bybel beter wil verstaan. Om dit te illustreer, volg nou 'n aanhaling uit twee paragrawe van die boek: "Tot redelik onlangs sou die meeste Suid-Afrikaners maar gesukkel het om die volgende sin te verstaan: Groot Macs is goeie waarde vir geld! Tog weet miljoene mense regoor die wêreld dat dit na die gewilde biefburgers van 'n kitskosreus verwys". Neem ook die volgende opskrif in een van ons koerante: South African hookers score a lot. Uiteraard sal sportentoesiaste dadelik besef dat dit na hakers, wat drieë

op rugbyvelde druk, verwys. Vir die gemiddelde Amerikaners wat niks van rugby af weet nie, sal dit egter 'n totaal ander betekenis hê. Vir hulle is 'n *hooker* 'n vrou van losse sedes, sodat hierdie opskrif vir hulle daarop sou dui dat Suid-Afrikaanse vroue in hierdie beroep goeie besigheid doen.

Wat sê hierdie twee aanhalings vir ons? Wel, ten minste dat betekenis veel meer om die lyf het as wat ons dink. Ten minste behels dit meer as om net die betekenis van al die afsonderlike woorde in 'n sin te ken. Mens moet ook kennis dra van die omstandighede en kulturele gebruike van die taalgebruikers om agter te kom wat hulle presies bedoel. Ons weet dit instinktief, maar steur ons nie altyd hieraan nie, veral nie as dit by die lees van die Bybel kom nie. Dan lees ons dit dikwels asof dit uitsluitlik net vir ons in moderne Afrikaans geskryf is".

Ter illustrasie van hoe kennis van die leefwêreld van die skrywer en oorspronklike leser 'n mens 'n teks totaal anders kan laat verstaan, word dan verwys na Paulus se uitlating in 1 Korintiërs 11 oor die hoofbedekking wat 'n vrou moet dra.

In die eerste hoofstuk word aandag geskenk aan die volgende aspekte van die destydse samelewing: Nie individue nie, maar groepsense; die patriargale familiehartklop van die eerste eeuse wêreld; eer en skaamte - primêre waardes in die Mediterreense wêreld; 'n sosio-ekonomiese profiel van die eerste eeuse wêreld.

In die volgende hoofstukke word gehandel oor vier makrovensters, naamlik die groep buitestaanders, die familie, enkele algemene waardes en tyd is nie meer wat dit was nie. Elke makrovenster word dan onderverdeel in 'n aantal kleiner vensters. So word die makrovenster oor die familie onderverdeel in vensters oor die huwelik - vir liefde of vir kinders?, kinders moet hulle plek ken, die appel val nie ver van die boom nie en alle plekke is nie dieselfde nie.

Hierdie boek maak die leser telkens skerp bewus van duidelike ooreenkomste en verskille tussen ons hedendaagse Westerse kultuur en die van die mense in die ontstaanstyd- en wêreld van die Nuwe Testament. Dit roep vrae na vore en gee soms antwoorde oor aspekte van vrae soos hoe bruikbaar of skadelik is of kan 'n bepaalde kultuur vir die voortgang van die evangelie wees? In hoeverre is die groepsopvatting van destyds normatief vir hedendaagse Christene?, ensovoorts.

Met verwysing na die heersende hiërargie in die gesin en samelewing en christelike gemeentes van destyds, duik die vraag op of die presbiteraal-sinodale vorm van kerkregering of kerkordening werklik meer of minder versoenbaar is met die Nuwe Testament, as byvoorbeeld die episkopale stelsel. Malina en sy mede-outeurs maak die leser op 'n

eenvoudige en glashelder wyse daarvan bewus dat kennis van die leefwêreld van die Bybelskrywers en die lesers wat hulle in die eerste plek deur middel van hul geskifte wou bereik, dikwels 'n reuse bydrae kan lewer om reg te verstaan wat hulle wou kommunikeer.

J J Engelbrecht

Jan du Rand, *Ter wille van liefde (Die woord vir die mense)*, Orion, Halfweghuis 1995. Prys R34-95.

Ter wille van die liefde is 'n populêre kommentaar in die reeks "Die Woord vir die Mense" wat deur Orion uitgegee word. Die boek bevat op 'n netjiese en populêre manier kommentaar oor die hele Johannes-evangelie. Daar word aan die hand van die hoofstukke deur die Evangelie beweeg. In enkele gevalle, byvoorbeeld die geval van Johannes die Doper, word gedeeltes wat oor hom handel, saam in 'n hoofstuk hanteer.

Die eerste twee gedeeltes handel nie spesifiek oor 'n teksgedeelte in die Evangelie nie, maar dien as inleiding. Vrae word hanteer oor die verhaal van Johannes as sodanig, die indeling van die boek, die outeur asook die datum van skrywe ensameer. Na my mening slaag Du Rand uitstekend daarin om hierdie inligting op 'n baie leesbare wyse aan die leser te bied. 'n Mens kom nouliks agter dat jy eintlik met vervelige inleidingsvraagstukke te doen het.

Die boek is nie vir 'n akademiese gehoor geskryf nie, maar vir mense wat meer inligting soek met die lees van die Johannes-evangelie. Daar word kosbare inligting deurgegee wat die lees van die Johannesevangelie beslis 'n avontuur sal maak.

Vanweë die gemaklike styl waarin dit geskryf is sowel as die akademiese materiaal wat op 'n populêre manier in die gedeeltes vervleg is, is dit na my mening 'n boek wat vir enige persoon wat uit die Johannes-evangelie meer toeligting soek, 'n ideale boek om aan te skaf.

J G van der Watt

R A Burridge, *Four Gospels, one Jesus? A symbolic reading*, Eerdmans, Grand Rapids 1994, 191 pp. Prys onbekend.

Die belangstelling in die Jesusnavorsing het die afgelope aantal jare sterk begin toeneem, ook in ons land. In 1994 verskyn 'n boek deur Richard Burridge met die titel *Four Gospels, one Jesus?* Die boek se titel val

oombliklik op en die vraag ontstaan wat die verhouding tussen hierdie werk en die Jesusnavorsing in die algemeen is. Die leser wat egter van hierdie boek 'n nuwe bydrae tot die Jesusdebat verwag, sal teleurgesteld wees. Die aanbieding asook die doel van hierdie boek loop in 'n heeltemal ander rigting.

Daar moet erken word dat as 'n mens die boek begin lees, die eerste tree wat gegee word, nie lekker op die akademiese oor val nie. Die rede is omdat die skrywer nie 'n akademiese skryfstyl handhaaf nie, maar staaltjies oor sy eie lewe, of belangrike persone uit die Engelse geskiedenis aanhaal ter illustrasie van sekere stellings wat hy wil maak. Dit laat die gevoel van 'n preek, meer as 'n akademiese boek.

Tog het dit geblyk dat hierdie oordeel nie te haastig gemaak moet word nie. Burridge probeer om met sy gemaklike skryfstyl en voorbeelde die leser wat nie akademies vertrou is met die materiaal wat hy behandel nie, in sy betoog te betrek. Hy probeer moeilike vrae soos die Sinoptiese probleem, die historiese fasette rakende Jesus en die sinoptiese verhale op 'n eenvoudige manier aan die leser te verduidelik. Dit word dan uiteindelik 'n sterk winspunt van hierdie boek, maar perk ook sy leserskring baie duideliker in. Die leserskring is inderdaad mense wat in die algemeen belangstel in die persoon van Jesus of ook studente wat met hulle studies in die teologie begin.

Die materiaal wat Burridge oor die vier evangelies asook oor die persoon van Jesus aanbied, is nie nuwe materiaal nie. Dit kan elders ook aangetref word. Hy bied dit egter in hierdie boek op 'n kompakte manier aan. Hy gaan op geen van die groot vraagstukke in nie, maar behandel dit tog op so 'n manier dat 'n mens wel 'n idee vorm van die problematiek, asook die rigting waarin oplossings gesoek moet word. In dié sin is dit 'n goeie weergawe van die breë "konsensus" wat daar in elke evangelie se Jesusaanbieding bestaan. Hy is nie geïnteresseerd om die historiese vrae agter die teks in detail te behandel nie. Vir hom is 'n beskrywing van dit wat deur die evangeliste self aangebied word, genoegsaam.

In die titel word daar melding gemaak dat hierdie 'n simboliese lesing van die vier evangelies se Jesusbeeld is. Aanvanklik mag 'n mens wonder wat daarmee bedoel word. Burridge neem die vier tekens wat van die tyd van die kerkvaders af tradisioneel aan die vier evangelies verbind is, as vertrekpunt. Die evangelie van Matteus word met die mens in verband gebring, Markus met die leeu, Lukas met die bul en Johannes met die arend. Dit is die vier beelde uit die profesie van Daniël wat weer in Openbaring 4 herhaal word. Burridge neem dan kwaliteite van hierdie verskillende figure en verbind dit simbolies aan kwaliteite wat in die

evangelie self met Jesus verbind word. Vandaar dan die simboliese verklaring. Dit mag sigself nie heeltemal akademies verantwoord aandoen nie. Tog bied dit 'n interessante manier om die evangelies se Jesusbeeld te beskryf. Dit help ook om die verskillende kwaliteite maklik te onthou.

Wat die inhoud van Burridge se boek betref, konsentreer hy nie alleen op die Jesusbeelde nie. Dit dra wel die hooffokus. Burridge werk egter baie breër. Hy hanteer die problematiek van die vier evangelies in die algemeen. Burridge is lief om die evangelies sistematies deur te werk, met ander woorde van hoofstuk 1 tot by die laaste hoofstuk van die boek. Terwyl hy dit so deurwerk, lig hy dan kwaliteite rakende Jesus uit.

Oor die algemeen kan gesê word dat Burridge se boek 'n goeie boek is vir iemand wat hom ten opsigte van die Jesusbeelde in die vier evangelies wil oriënteer. Daar is nie besondere diepgang nie, maar dit blyk nie die doel van die boek te wees nie. Burridge bespreek die meeste relevante sake deur dit te noem en die basiese konsensus, waar daar van konsensus sprake kan wees, weer te gee. Die feit dat hy die evangelies binne 'n breër konteks lees, maak hierdie boek die moeite werd om vir beginnerstudente asook ander belangstellendes, byvoorbeeld 'n Bybelskool, voor te skryf. Daarvoor sal ek dit van harte aanbeveel.

J G van der Watt

J B Lightfoot, *Philippians*, (The Crossway Classic commentaries reeks), Crossway Books, Nottingham 1994, 192 pp. Prys + R50-R60-00.

Filippense is een van die juwele in die Pauliniese literatuurskat. Daarom is nuwe kommentare, of soos in die geval van Lightfoot se klassieke kommentaar, herverwerkings van ouer kommentare, altyd welkom.

Die kommentaar van Lightfoot oor Filippense vorm deel van die Crossway Classical Commentaries reeks. Dit is 'n reeks waarin ou klassieke kommentare heruitgegee word. Die kommentare word gekies op grond van die kwaliteit aan die oorspronklike werk. Daarom maak dit eintlik nie saak hoe oud die kommentaar is nie, maar wel wat die kwaliteit daarvan is. Om die probleme van verouderde taal, nuwe literatuur wat sedertdien verskyn het, te oorbrug, word die kommentaar deur 'n komitee herverwerk. Woorde waarvan die betekenis verander het asook uitdrukkings wat nie meer gebruik word nie, word herskryf. Die doel van hierdie herskrywing is egter alleen om die kommentaar so helder as moontlik te laat kommunikeer en nie om die oorspronklike betekenis van die kommentator te verander nie.

Lightfoot is 'n baie bekende Engelse kommentator wat in die middel van die vorige eeu geleef het. Hy het in die tyd van die Tübingenskool aan Cambridge Universiteit Nuwe Testament beoefen. Sy benadering het van die Tübingenskool s'n verskil en het uiteindelik as teenvoeter vanuit Engeland teen die Tübingenskool gediën. Soos wat dit uit sy kommentaar blyk het hy 'n sterk historiese aanslag. Feitlik die helfte van sy kommentaar word gewy aan 'n historiese plekgewing van die brief aan die Filippense. Die eerste tema waaraan hy aandag gee, is Paulus in Rome. In hierdie gedeelte kry sake soos die volgende aandag: Waarom Paulus Rome moes besoek; hoe Rome daar uitgesien het toe Paulus daar aangekom het; hoe lank Paulus in Rome gebly het; waarom Paulus se verhoor so lank uitgestel is; die aard van Paulus se gevangenneming; die korrespondensie wat Paulus vanuit die tronk gevoer het; sy verhouding met die mense in Rome; die posisie van die kerk in Rome, ensomeer.

Vervolgens gee hy aandag aan die volgorde van die gevangenisbriewe van Paulus. Hy oorweeg die moontlikheid van die drie gevangenskappe van Paulus en in elke geval beskryf hy die moontlikheid dat Filippense daar geskryf kon gewees het. Hy oorweeg al die teorieë. Uiteindelik kom hy tot die konklusie dat die gevangenskap in Rome die beste moontlikheid bied vir Paulus om die brief aan die Filippense vandaar te skryf.

Die derde tema waaraan hy aandag gee is die kerk in Filippi. Hier gee hy 'n volledige beskrywing van verskillende fasette van die kerk. Hy gebruik baie van die gegewens wat in Handeling 16 oor Filippi na vore kom. Hy beskryf dan die tipe bekeerlinge wat daar in Filippi aangetref is en gee aandag aan buite-Bybelse bronne oor Filippi. Die vierde hoofstuk handel oor die karakter en inhoud van die brief. Hy gee 'n uiteensetting van hoe die brief opgebou is, watter motiewe Paulus in die brief ontwikkel, watter groot lesse daar uit Filippense geleer kan word, ensomeer. Daarna laat hy hom oor die egtheid van die brief uit. Hy oorweeg sowel interne as eksterne getuies en kom tot die slotsom dat Paulus die skrywer van hierdie brief is. Hierdie gegewens beslaan 90 bladsye van die boek wat uit 190 bladsye bestaan. Die werklike kommentaargedeele beslaan ongeveer die helfte van die boek. Die wyse waarop hy die materiaal hanteer is vers vir vers. Voordat hy 'n sekere perikoop aan die orde stel, word die *New International Version* se vertaling asook 'n vertaling wat deur Lightfoot self gemaak is, gegee. Dan word die verskillende verse bespreek. Frases of individuele woorde kom deur die loop van die bespreking aan die orde. Die bespreking is nie baie volledig nie, maar tog interessant. Die klassieke opleiding van Lightfoot, wat in daardie tyd kenmerkend was, kom sterk in

die bespreking na vore. Plek-plek word daar ook sogenaamde notas aangetref. Persoonlik het ek hierdie gedeeltes die interessantste in die kommentaar gevind. Daar is byvoorbeeld 'n bespreking van die verskil tussen 'n biskop en 'n presbiter. Hier toon Lightfoot dat hy noukeurig met die semantiek van woorde kan werk.

Die kommentaar van Lightfoot kan steeds aanbeveel word as 'n ondersteunende kommentaar vir sowel Bybelkundestudente as vir mense wat in die algemeen in Bybelstudie belangstel. As 'n akademiese hoogstaande kommentaar slaag dit nie heeltemal nie. Na my mening is daar beter kommentare as hierdie om vanuit 'n akademiese oogpunt te koop. Daarmee wil ek geensins afbreuk doen aan dit wat Lightfoot aan ons gebied het nie. Dit bly 'n interessante kommentaar met heelwat juweeltjies. Dit maak hierdie kommentaar vir 'n predikant wat wil preek maak, tog die moeite werd.

J G van der Watt

Moisés Silva, *Philippians*, (Baker Exegetical Commentary on the New Testament), Baker Book House, Grand Rapids 1992, 255 pp. Prys onbekend.

Filippense is die eerste kommentaar wat in die Baker Exegetical Commentary reeks verskyn. Die Baker Book House het die Wycliffe Exegetical Commentary reeks wat deur Moody Press uitgegee is, oorgeneem. Aangesien Filippense reeds in die Wycliffe Exegetical Commentary reeks verskyn het, is dit nou net deur Baker Exegetical Commentary herdruk. Die kommentaar is basies dieselfde, met enkele klein veranderings.

Die redakteur, wat ook verantwoordelik is vir die kommentaar op Filippense, het vir hierdie reeks baie duidelike riglyne gestel. Hulle soek 'n unieke soort van konsep. Dit moet nie gaan om 'n vers vir vers uitleg van die teks nie, maar eerder om 'n uitleg van die teks wat die breë verloop van die argumentasie van Filippense goed saamvat. Daarom is die aanbieding gewoonlik in twee afdelings opgedeel. Die eerste afdeling word genoem "Exegesis and exposition". Daarin word daar dan amper by wyse van 'n opstel aan verskillende fasette van die betrokke behandelde gedeelte aandag gegee. Die tweede afdeling word genoem "Additional notes". In hierdie afdeling word daar individueel oor verse opmerkings gemaak wat nie in die breër aanbieding goed inpas nie. Op dié wyse word gepoog om 'n meer leesbare teks daar te stel.

Soos te wagte met elke kommentaar, word daar 'n deeglike inleiding gegee wat in drie dele ingedeel word. Die eerste deel word die historiese konteks genoem. Daar word onder andere aan sake aandag gegee soos 'n historiese rekonstruksie en Paulus se opponente. Die tweede hoofafdeling word die literêre konteks genoem. Taal en styl, literêre integriteit en struktuur asook die besondere leerstellings van Filippense word in hierdie afdeling bespreek. Dan is daar 'n afdeling wat genoem word "Transmission". In hierdie afdeling word daar aandag geskenk aan die tekstuele geskiedenis asook die eksegetiese geskiedenis van die uitleg van Filippense. Daarna volg die uitleg van die teks self wat die verloop van Filippense in vyf groot afdelings beskryf. Die eerste afdeling is die opening van Filippense. Die tweede afdeling is Paulus se sendingverslag. Die derde is die oproep tot heiligmaking. Die vierde is probleme met leerstellings en die vyfde is die finale groete van Paulus. In hierdie vyf onderafdelings word die verskillende perikope op 'n netjiese wyse ingedeel met kort opskrifte vir elke afdeling.

Die inleidende opmerkings van Silva moet gesien word as voorbereiding vir die kommentaar. Hy stel dit dan ook so dat die agtergrond en die inligting wat hy in hierdie inleidende opmerkings maak eintlik die bedding is waarbinne die kommentaar self verstaan moet word. Silva se inleiding is na my mening deeglik, maar nie te lank nie.

Wat die kommentaar self betref, staan een saak duidelik uit. Silva is 'n kenner van die Grieks. Hy het 'n goeie linguïstiese basis en hanteer sy woordondersoeke verantwoordelik. Hy gee aandag aan die struktuur van die taal en waar dit hom help, maak hy afleidings wat semanties van betekenis is. Ten spyte van sy voorneme om die teks maklik te laat lees, asook sy duidelike taalgebruik, ontkom hy tog nie heeltemal aan die ou probleem van kommentare om by sekere probleme onnodiglik lank vas te haak nie. Deels verantwoordelik daarvoor is die feit dat hy goed met sekondêre literatuur in gesprek tree. Sy keuse vir die sogenaamde "evangeliese" interpretasie blyk duidelik. Hy groepeer homself dan ook binne die tradisie van evangeliese Bybeluitleg.

Hierdie kommentaar is beslis 'n aanwinst binne die sprektum van Filippense kommentare, al is dit net omdat die taalkundige fasette so goed hanteer word. Tog is daar twee leemtes wat meer aandag kon geniet het. Die eerste is die benutting van historiese materiaal in die uitleg van die teks. Die tweede is dieper teologiese refleksie oor wat daar presies in die teks gesê word. Hoewel Silva dit tog probeer doen, slaag hy na my mening nie so goed daarin om die groot teologiese lyne deurgaans met diepte aan die besondere eksegetiese uitleg te verbind nie. Dit doen egter nie afbreuk

daaraan dat die uitleg wat hy wel doen vir die predikant asook vir die professionele eksegeet bruikbaar is nie.

Ek het dus vrymoedigheid om hierdie kommentaar, met die enkele beperkinge wat dit mag hê, aan te beveel vir predikante asook teologiese studente wat meer van Filippense wil weet.

J G van der Watt

Gene Edward Veith, *Guide to contemporary culture*, Crossway Books, Leicester 1994, 256 pp. Prys onbekend.

Veith is dekaan van die *School of Arts and Sciences* en ook mede-professor in Engels aan die *Concordia Universiteit*, Wisconsin, V S A.

Meer aktueel kan 'n boek nie wees nie. Dit handel oor die tydgees, oor die kulturele greep waarin ons tans verkeer en ander kultuur-filosofieë wat die aanloop tot die huidige gevorm het. Die begrip "postmodern" word deesdae heel dikwels gehoor en in hierdie boek is daar 'n poging om daardie konsep te verhelder en perspektief daarop te gee.

Die boek word in vier hoofafdelings opgebou: (1) Postmodern thought; (2) Postmodern art; (3) Postmodern society; (4) Postmodern religion.

Die uitgangspunt van die boek is dat "we are presently in the midst of a transition from one way of thinking to another"(47). Die era van die modernisme is verby en daarmee ook voorveronderstellinge wat die twintigste eeuse denke en kultuur geslyp het. Die brûe wat ons tot hier oorgesteek het, is opgeblaas. Die postmoderne era het begin.

Vir die teologie en veral vir die praktiese teologie bevat die boek waardevolle inligting wat nie geïgnoreer mag word nie. Dit is trouens onmoontlik om teologie op 'n sinvolle wyse te beoefen sonder dat daar voortdurend rekenskap gegee word van die tydgees.

'n Mens lees nie ver in die boek nie voordat dit duidelik word dat die oriëntasiepunt van die skrywer evangelisties-fundamentalisties is. Daar word wel goeie beskrywings van die postmoderne paradigma gegee, maar deurentyd vanuit 'n baie kritiese hoek. Daar word nie werklik 'n poging aangewend om die positiewe aspekte van huidige denkrigtings te beklemtoon nie. Hoe langer hoe meer lyk dit asof die woord "postmoderne" vir die skrywer 'n vloekwoord is. Daarom skryf hy 'n hoofstuk oor "Spirituality without truth" en verklaar: "Tragically, the postmodernist mind-set is gaining a foothold *within* evangelical churches"(193).

Om so 'n uiters kritiese en fundamentalistiese beoordeling van die postmodernisme te lees, is waardevol. Dit help 'n mens beslis om 'n

waaksame oog te ontwikkel vir die slaggate op die pad. Dit is selfs aangenaam om vir 'n rukkie in die geselskap van iemand te verkeer wat skynbaar nog immuun gebly het teen die invloede van die tyd. Dit is goed om te sien hoedat die verskuilde swakhede van die nuwe paradigma meedoënloos blootgelê word. Byvoorbeeld waar hy sê: "It is odd that a particular theory should be so influential when it is so vulnerable. Those who argue that 'there is no truth' are putting forward that statement as being true. Such lines of thought are intrinsically contradictory".

Tog wonder 'n mens hoeveel waarde die blote afskiet van moderne denke vir die teologie het? Ek het vrede met die skrywer se kritiese benadering, trouens met baie van wat hy sê het my hart warm saamgeklop. Die vraag is of ons nie baie meer behoefte aan die werklike verstaan van die postmoderne mens het nie? Dit help nie vir die kerk om maar net op 'n evangelies-fundamentalistiese wyse terug te gryp na die ou geykte waardes en verklaringsbeginsels nie. Dan praat ons by die postmoderne mens verby. Ons sal inderdaad krities moet wees, maar dan veel meer solidêr-krities as wat in hierdie boek die geval is.

J C Müller

H Burger, *Die saaiër. Vyftien bybelverhale om oor te vertel*, Orion Uitgewers, Halfweghuis 1994, 120 pp. Prys R34-95.

"Watter wonderlike gawe het die Here nie vir ons, sy Kerk, gegee in die persoon van ons kinders nie!" Met hierdie inleidende woord van die skrywer, gee hy die dryfveer agter hierdie boek. Die boek het gegroei uit die praktyk van die erediensbediening aan kleiner kinders. Die skrywer bied hierdie boek aan as 'n hulpmiddel in diens van die Woord. Hierin slaag hy op 'n praktiese en verantwoordelike wyse.

Die fokus val op die Skrif en die kommunikasie van die boodskap op 'n eietydse wyse. Vyftien Skrifgedeeltes word bespreek. Die boodskap van elk van die Skrifgedeeltes word duidelik skematies uiteengesit aan die hand van 'n bepaalde tema en met 'n spesifieke praktiese toepassing. Praktiese riglyne word gegee oor hoe die boodskap gekommunikeer kan word. Elk van hierdie gedeeltes is voorsien van 'n tiental en meer eietydse visuele illustrasies. Hierdie tekenprente is ideaal geskik vir die aanbieding van die stof tydens 'n kinderdiens, bybelles en kinderkrans. Die skrywer doen aan die hand dat die visuele illustrasies deur middel van fotostate dupliseer word en selfs tot 'n A3 vergroot kan word. Dit is ook geskik vir die maak van transparante en die gebruik van 'n oorhoofse projektor. Die illustrasies

is netjies en duidelik. Die eietydse en humoristiese aanslag by die illustrasies maak dit uitnemend geskik vir gebruik by byeenkomste wat fokus op kleuters en junior laerskoolkinders. Naas predikante en jeugwerkers, is dit ook geskik vir gebruik deur kategete en onderwysers. Selfs ouers sou met groot vrug hierdie handleiding kon gebruik tydens huisgodsdiens met kleiner kinders.

Die volgende Skrifgedeeltes word behandel: vier narratiewe historiese gedeeltes uit die Ou Testament (Gen 28, Eks 2, 2 Kon 13, Dan 5), een wonderwerk van Jesus (Mat 8), sewe gelykenisse, Paulus se bekering (Hand 9), die gemeente (1 Kor 12) en geloofsvolharding (Heb 3:7-19). Daar is geen deurlopende tema nie. Die keuse vir die skrifgedeeltes is lukraak en is die resultaat van die skrywer se eie bedieningservaring.

Die waarde van die handleiding is veral daarin geleë dat groot erns gemaak word met die Woord. Die Woord word self aan die woord gestel. Die visuele hulpmiddel staan in diens van die Woord. Die skrywer slaag daarin om te ontkom aan die versoeking wat kinderdienste so dikwels kenmerk, naamlik waar die aanbieder (prediker) deur middel van allerlei vindingryke hulpmiddels poog om die boodskap soos 'n behendige kulkunstenaar te "demonstreer".

In die inleiding sê die skrywer dat hy homself nie bevoeg ag om 'n Bybelkommentaar oor hierdie Skrifgedeeltes te skryf nie. Daarom volstaan hy by die bespreking van die verskillende Skrifgedeeltes telkens met enkele toegeligte opmerkings rakende die "interessantheid in die teks". Die gevolg hiervan is dat die aanbieding van die stof soms neig om die skopus van die Skrifgedeelte af te lei op die klank van die woord af, sonder inagneming van die onmiddellike en breë konteks waarin die betrokke Skrifgedeelte funksioneer. 'n Voorbeeld hiervan is die bespreking van 2 Konings 13 (p 17).

Hierdie boekie is 'n handige hulpmiddel in die hand van elkeen wat in die bevoorregte posisie is om die groot waarhede van God en sy Woord oor te dra aan die kinders wat die kleinste in die koninkryk van God is.

O H S Raubenheimer

Christopher Green en David Jackman (reds), *When God's voice is heard. Essays on preaching presented to Dick Lucas*, Inter-Varsity Press, Leicester 1995, 187 pp. Prys onbekend.

In die hart van London, omring deur rysige geboue waar die ekonomiese hartslag pols, staan die middeleeuse kerk van St Helen's, Bishopgate. Hier

het die rektor Dick Lucas sedert 1961 op Sondag God se Woord verkondig. Hierdie bundel is dan ook aan hom, ter viering van sy sewentigste verjaarsdag, opgedra. Die bydraers kom uit Engeland, Amerika, Australië en Suid-Afrika. Dick Lucas dra die waardering van talle kollegas weg. Met die Bybel in die een hand en die *Financial Times* in die ander hand het hy konkreet en aktueel gepreek. Iets van dié merkwaardige man se persoonlikheid, menswees en bediening kom in Christopher Green se artikel aan die lig. Peter Adam ondersoek die voorwaardes vir Bybelse prediking. Hy vestig die aandag op 'n aantal belangwekkende sake. Met oortuiging toon hy die genoegsaamheid van die Skrif vir die prediking aan. John Woodhouse skryf 'n boeiende artikel oor die Heilige Gees en die prediking. Die Woord van God en die Gees van God word in verskillende verbande noukeurig nagegaan. Peter F Jensen toon aan dat prediking alles met die teologie te maak het. As tema van die Bybelse openbaring kies hy die koninkryk van God. Na my oordeel is dié keuse té simplisties. Daar moet met 'n verskeidenheid van temas in die Bybel, waaronder God se koninkryk, gereken word. Dit is darem ook té simplisties om die Ou Testament net in vervullingskategorieë te beskryf. J I Packer stel met reg dat die prediker in diens van die teologie staan. Soos die afrigter die tennisspeler help, so baat die prediker by die teologie.

Roy Clemens bied boeiende perspektiewe oor die prediker as profeet. Hy maak 'n saak daarvoor uit dat ons tyd 'n nood aan profetiese predikers het. Nie net behoort die prediker 'n profeet te wees nie, maar hy behoort ook met pastorale deernis met sy gemeente om te gaan. As dit gebeur, vind die pastoraat ook neerslag in sy preke. Hiervoor voer Edmund P Clowney 'n pleidooi. Preke staan in die diens van gemeentebou (Frank J Retief), dit is daarop gerig om die kerk te verander (Philip D Jensen). Hierdie prosesse kan egter nie sonder 'n verstaan van die wêreld plaasvind nie. Hierdie perspektiewe is almal nuttig vir die homiletiek. David Jackman se artikel wat die saak van die opleiding van die prediker aanspreek, open perspektiewe wat tot nadenke stem.

Ek het die boek en hulde aan Dick Lucas met blydschap gelees. Dit lewer 'n sinvolle bydrae tot die homiletiese literatuur. Daarom beveel ek die lees daarvan en die nadenke daaroor graag aan.

C J A Vos